

**PER UNA CARTA VALENCIANA DE DRETS SOCIALS
COM A PROCÉS DE CONSTRUCCIÓ DE LA
CIUTADANIA SOCIAL COMUNITÀRIA.**

Col·lectiu de Treball Social de Ca Revolta

València, 1 de maig de 2012

<i>Índex</i>	<i>Pàgina</i>
Els drets socials baix el capitalisme. Una lectura crítica	3
Carta Valenciana de Drets Socials: ciutadania social i regeneració comunitària	4
Carta Valenciana de Drets Socials: aspectes centrals de la ciutadania social, drets socials i garanties.....	7

Els drets socials baix el capitalisme. Una lectura crítica

La desposseïció original dels mitjans necessaris per a la producció de la pròpia vida i la constatació que el desenvolupament del capitalisme va compromentent, cada vegada més, les bases materials i socials de l'existència humana, condueix a la ciutadania a desplegar una estratègia bàsica de defensa: exigir a l'Estat la instauració de drets socials que suposen una protecció davant els creixents riscos imposats pels poders econòmics. La història dels drets socials és, així, la història de la lluita social i política contra la lògica desposseïdora del capital.

En el marc d'aquesta dinàmica de creixents cotes de desposseïció a les què s'oposen majors exigències socials, i després de la ferotge crisi de legitimitat del capitalisme al final de la Segona Gran Guerra, es crea a Europa un nou model social. L'Estat del Benestar és concebut com un gran contracte social pel qual, a canvi de la pau social, el capital accedeix a socialitzar part dels seus beneficis en la forma de majors rendes salarials i mitjançant drets socials i econòmics. La novetat històrica des del punt de vista no només econòmic i polític, sinó també des de la perspectiva cultural i sociològica, és l'emergència de la nova ciutadania social europea, integrada per una classe mitjana assalariada destinada a complir dues funcions decisives per a la legitimitació de les renovades democràcies capitalistes:

- Des de la perspectiva política, és un formidable element d'estabilitat.
- Des de la perspectiva econòmica, conforma una sòlida demanda solvent capaç de consumir la creixent producció de l'economia de mercat i limitar la tradicional tendència a la crisi del capitalisme.

Derivada de l'aparició d'aquesta nova classe mitjana assalariada, i amb una influència decisiva per a la subjectivitat de la població, tenen lloc tres fenòmens clau del procés de legitimitació:

- 1) El naixement d'una societat en què la capacitat de consum es converteix en el criteri exclusiu de l'èxit o el fracàs social.
- 2) La classe mitjana es converteix en un referent normatiu de normalitat social i correcció cívica. Pobres i exclosos socials ho són per la seua personal ineptitud per a la vida social en un model que es pretén correcte.
- 3) Nova forma reconfigurada del patriarcat domèstic, en què subsisteixen, renovats, els principis de la dominació masculina.

L'era daurada del capitalisme europeu no només invisibilitza gran part d'aquests processos, sinó que oculta el seu fonament últim: una divisió del treball en l'escala internacional i una estructura de la propietat i control dels recursos globals que han suposat un gravíssim espoli dels pobles de les nacions perifèriques, així com la seva explotació humana, cultural i ecològica.

L'hegemonia del discurs possibilista de la fi de la història, segons el qual no hi ha alternatives a les democràcies capitalistes, cala en tots els àmbits. La cultura del consens mal entès, la institucionalització de forces polítiques i sindicals amb la consegüent compenetració amb interessos econòmics i corporatius altre temps antagònics, condueixen a una àmplia consciència col·lectiva d'autocomplaença, amb

el resultat de fortes lleialtats a la societat de mercat que conclouen en la més descoratjadora desmobilització social.

D'altra banda, la creació de les organitzacions polítiques i econòmiques supranacionals i els processos de cessió a elles de la sobirania nacional crea l'escenari geopolític per a la nova fase del capitalisme transnacional i financer. S'inicia un macroprocés de regressió social (desregulació laboral i retrocés en les conquestes socials) que es presenta com l'única via que podria possibilitar que les economies centrals mantingueren la seva posició dominant en el mercat global. Neix així l'era neoliberal, que condueix a una nova onada de desposseïció capitalista: la crisi de l'Estat del Benestar.

Observem, doncs, que el balanç de la històrica interacció antagònica entre el desenvolupament del capitalisme i els processos de conquesta dels drets socials no és satisfactori i les crisis cícliques del sistema econòmic actual el posen, de tant en tant, d'actualitat:

- Destrucció de la diversitat social i cultural.
- Formació de llargs circuits d'intercanvi que han desplaçat formes de producció locals ajustades social i mediambientalment.
- Destrucció de les formes de cooperació social i de suport mutu forjades per l'evolució social en els diferents àmbits de la vida.
- Mercantilització de tota forma de relació social, incloent les relacions proveïdores d'afectes i cures, significat i pertinença; incapacitant a les comunitats humanes per crear i recrear vincles propis.
- Externalització sistemàtica dels costos mediambientals de la producció mercantil, compromentent progressivament la capacitat dels ecosistemes per satisfer les funcions bàsiques de provisió de recursos, d'embornal (absorbir i regenerar residus) i d'hàbitat.

En definitiva, un balanç que pot resumir-se en el resultat d'una alta inhabilitació humana per crear i recrear la seva pròpia vida.

Carta Valenciana de Drets Socials: ciutadania social i regeneració comunitària

Proposem a la societat valenciana la posada en marxa d'un procés polític i social de construcció d'una Carta Valenciana de Drets Socials que empodere a la ciutadania i les seves comunitats, al punt que permeta ser concebuda com un instrument per a la transformació social emancipadora. Una Carta que:

- Subordine qualsevol tipus de política econòmica, fiscal, laboral o social, a l'efectiva realització dels drets que conté.
- Articule i garantisca una ciutadania social i econòmica efectiva que, a més de constituir la base d'una existència digna, ens permeta exercir el control de les decisions polítiques que afecten l'esdevenir de la vida de les persones, els grups i les comunitats.
- Garantisca la base material per a l'exercici dels drets formalment reconeguts.

- Articule un procés de regeneració comunitària i de reapropiació dels recursos, l'espai social, cultural i dels coneixements, orientat a superar les estructures de dominació classista i patriarcal.
- Que reconega i valore la diversitat i pluralitat humana en totes les seves dimensions i abast, siguen aquestes d'edat, ètnia, gènere, orientació sexual, salut, idees o capacitat econòmica.
- Que, iniciada i promoguda des de la base, siga fruit d'un procés horitzontal i radicalment igualitari. Tot això mitjançant formes d'acció col·lectiva articulades des del local cap a nivells superiors de l'acció sociopolítica.

Proposem fugir de la temptació de fixar l'objectiu en l'obtenció d'un mer text normatiu. Situem el valor de la Carta Valenciana de Drets Socials en el propi procés de la conquesta social, ja que aquest procés ha de ser estímul i oportunitat per a la reflexió crítica i la presa de consciència, així com l'ocasió per a la creació i recuperació dels vincles comunitaris i l'activisme social.

D'acord amb tot això, proposem que el procés s'inicie amb l'obertura d'un ampli debat sobre l'ideal comunitari íntimament lligat a la plena ciutadania social, el qual ha de servir permanentment de referent per valorar la consecució dels fins plantejats:

- Un ideal de comunitat que realitze un principi de desmercantilització i de despatriarcalització de les relacions humanes, en el sentit que siguen predominants en l'acció individual i col·lectiva les motivacions i actituds igualitàries, prosocials, altruistes i cooperatives, generadores de bé comú, confiança social i suport mutu.
- Un ideal de comunitat que busque la generació de les condicions necessàries per a l'eliminació de les desigualtats entre dones i homes i redefinisca totes les situacions des de la perspectiva de gènere.
- Un ideal de comunitat fonamentat en l'acció comunicativa; en la què les persones busquen entendre's, negociant una definició de la situació, de manera argumental, per a poder coordinar de comú acord les seves accions.
- Un ideal de comunitat que garantisca un àmbit propi i autònom de la persona en la seva diversitat.

Algunes notes característiques addicionals d'aquest ideal de comunitat són:

- L'autonomia personal i la col·lectiva ha d'estar en la base de qualsevol projecte comunitari radicalment democràtic i inclusiu.
- L'acció comunitària reconeix el conflicte d'una manera natural i no criminalitzadora; com un fet consubstancial a les persones que no ha de ser negat i que ha de ser percebut com una font d'oportunitat. Han de ser constitutives de l'acció comunitària les actituds basades en la prevenció; en el reconeixement, el foment i la validesa de la diversitat; i en la no-competitivitat, entre d'altres.
- La comunitat, ho és, en tant que pot permetre la socialització dels recursos i comprometre's amb la universalitat en l'accés a aquests.

- La regeneració comunitària ha d'implicar l'empoderament de les comunitats i la seva capacitat per incidir significativament en les escales intermèdia i global.
- El col·lectiu i el comú ha de ser l'àmbit natural per l'enfocament i la resolució dels problemes. L'acció comunitària ha de denunciar les pautes de desmuntatge dels agafadors col·lectius de la persona, així com aquelles altres que invisibilitzen les dimensions compartides dels problemes socials. Ha de denunciar, també, la lògica individualista de les responsabilitats, fonament de la ideologia de l'èxit / fracàs que, combinada amb la cultura de la por, és a la base de creixents nivells de criminalització, estigmatització i repressió.
- L'acció comunitària ha de permetre a les col·lectivitats transitar d'una identitat de resistència a una altra identitat de projecte. La primera és reactiva, mentre que la segona habilita l'articulació de projectes democràtics de participació ciutadana en clau transformadora.
- Una comunitat consubstancial amb la construcció d'una ciutadania plena en la qual les persones no són receptores passives d'ajudes i prestacions, sinó agents del seu propi canvi. Els drets socials genuïns han de ser instruments d'activació sociopolítica i comunitària.
- La identitat col·lectiva és una condició necessària per a la formació del subjecte col·lectiu comunitari i per l'existència de la pròpia comunitat. Per a això, cal crear les condicions necessàries per al manteniment de les xarxes naturals, de suport mutu, referències comunes, reapropiació dels espais públics i de les xarxes formals, sense que això signifiqui identificar la comunitat amb un ens d'interessos homogenis, sinó tot el contrari, la comunitat ha de considerar la pluralitat cultural, d'actors i interessos diversos, d'usos i costums també diversos i tot això en una perspectiva d'inclusió social de cada persona o grup que conforma una comunitat humana.
- L'acció comunitària aspira a avançar tot el possible en els processos de desprofessionalització i destecnificació i evitar, amb això, la delegació en els tècnics per a la resolució de tots i cada un dels problemes que puguen aparèixer en l'esdevenir de la convivència comunitària. Per a això cal incorporar pautes de democràcia directa i inclusiva; reconèixer i respectar la multiplicitat dels nivells i espais de decisió.
- El fet comunitari no és possible sense el reconeixement del dret a decidir com a dret col·lectiu primordial. Les comunitats han de ser el contrapoder dels grans poders polítics i econòmics, al punt de poder influir decisivament en les seves decisions, i fins i tot de poder vetar projectes antisocials o que atempten contra la pròpia articulació de la comunitat.
- L'acció comunitària exigeix reconèixer el valor i la validesa del coneixement que la vivència quotidiana proporciona a les persones, així com criticar el mite de la superioritat del coneixement expert.
- L'educació popular mitjançant l'acció cultural i la reflexió crítica és una de les principals accions comunitàries. S'ha d'integrar de processos de recerca del

comú, deslligant-se, en conseqüència, de models basats en relacions verticals de transmissió de coneixement.

Carta Valenciana de Drets Socials: aspectes centrals de la ciutadania social, drets socials i garanties

Aquesta Carta de drets socials recull i dóna efectivitat als principis i valors expressats en la Declaració Universal de Drets Humans. Reconeix i garanteix un conjunt de drets que articulen i desenvolupen elements constitutius de la ciutadania social, com a fet inherent a la mera existència de les persones i en igualtat de condicions per a totes.

- 1) Dret a la vida digna, tant individual com col·lectiva. Aquest dret inalienable no ha d'estar vinculat, en cap cas, a l'estatus econòmic que proporcionen les rendes del treball. El treball assalariat no pot ser considerat ni com un valor, ni com l'únic element d'integració social. El dret a la vida digna implica la necessitat de desplaçar la centralitat social de la institució del treball assalariat.
- 2) Igualtat de gènere. Dret a la socialització igualitària dels treballs de cures i reproductius.
- 3) Un hàbitat que responga a les necessitats de les persones i les comunitats i que supere les fronteres físiques i culturals, garantint la lliure mobilitat de totes les ciutadanes i ciutadans.
- 4) Dret de la comunitat a decidir sobre allò que li pertoca i a uns serveis públics que garantisquen l'abordatge col·lectiu de les necessitats i aspiracions socials.
- 5) La conservació de l'ecosistema establint un just equilibri entre l'ésser humà, la naturalesa i la producció de béns i serveis.
- 6) La plena ciutadania social és un fet inherent a la mera existència de les persones. Qualsevol acte del poder que supose una desposseïció de l'existència jurídica o menyscabament de qualsevol dret fonamental és il·legítim

A partir d'aquesta concepció de la ciutadania, els principis i valors que han d'inspirar i informar els drets socials són:

- Pluralisme i diversitat. No competitivitat.
- Universalitat i incondicionalitat, autonomia i dignitat, enfront del paternalisme o l'estigmatització social i suficiència en els nivells dels drets.
- Inclusivitat en el sentit que els serveis han d'adaptar-se a les persones i no a l'inrevés; eficàcia i participació.
- Igualtat, llibertat real individual i col·lectiva.
- Transparència i participació democràtica. Desmercantilització i no-afornament privat.
- Tutela judicial efectiva i suficiència financera com a garantia dels drets socials.

- Control democràtic dels poders públics, econòmics i socials.
- Sostenibilitat social, mediambiental i cultural.
- Llibertat d'expressió.

Finalment, alguns aspectes concrets que proposem com a continguts específics de la Carta Valenciana de Drets Socials són:

- (A) El Dret a un Sistema Públic de Serveis Socials, que garantisca l'accés a les prestacions bàsiques com a dret de ciutadania, que assegure la igualtat d'oportunitats, la promoció de l'autonomia personal i l'atenció a les persones en situació de dependència i evite els processos d'exclusió social.
- (B) Dret a un Sistema Públic de Sanitat lligat a la condició de ciutadania, que atenga els aspectes biològics, psicològics i socials de la salut. Que pose l'èmfasi en la prevenció de la malaltia i la promoció de la salut i l'atenció als seus determinants socials. Que es mantinga fora del control privat i de la influència decisiva del complex industrial biomèdic, farmacèutic i tecnològic. I que permeta la participació efectiva dels usuaris i professionals en la seva gestió i control a tots els nivells.
- (C) Dret a un Sistema Públic d'Educació plural, de qualitat, laic i en valencià al llarg de tota la vida, que s'adapte a la diversitat de totes les persones, que utilitze metodologies eficaces, que permeta l'aprenentatge a totes les persones per que puguen desenvolupar les seves potencialitats i desenvolupar-se de forma creativa.
- (D) Dret a una Renda Bàsica universal, no condicionada, individual i suficient en la seva quantia per assegurar una vida digna.
- (E) Dret a l'ocupació de qualitat i socialment útil, en coherència amb el principi "a cadascú segons la seva necessitat, de cada un segons la seva capacitat".
- (F) Dret de les persones i de les comunitats a recuperar i promoure els mecanismes naturals per satisfer els béns públics.
- (G) Dret a l'autogestió del propi cos; a triar en igualtat entre les diferents opcions vitals (professionals, personals, d'identitat de gènere, de models de convivència) i a que el gènere no siga un factor addicional de risc social i vital.
- (H) Dret a l'habitatge i l'espai urbà idoni per a la cohesió social, la participació pública i el ple desenvolupament de les persones i les comunitats.
- (I) Dret a una integració social justa, democràtica i respectuosa amb les diferències culturals dels nousvinguts. Derogació de les legislacions excepcionals com la Llei d'Estrangeria i la seva substitució per una política de migracions presidida pels principis i valors continguts en la Declaració Universal dels Drets Humans.
- (J) Així mateix, aquesta Carta Valenciana de Drets Socials ha de reconèixer l'Estatut d'Autonomia Cultural del poble gitano.

No creiem que una Carta de drets socials, concebuda exclusivament com un instrument jurídic, siga tot el que es necessita per assegurar els objectius pretesos. Només un veritable procés de lluita social, que involucre a tota la societat en una dinàmica de transformació social emancipadora, pot garantir efectivament els drets de la ciutadania social. No obstant això, no hem de renunciar a exigir garanties financeres i institucionals com les següents:

- Reconeixement per llei dels drets socials.
- Garantia, per llei, de la suficiència financera dels drets socials, de manera que la manca d'adequada consignació pressupostària comporte la nul·litat de ple dret dels pressupostos de l'Administració.
- Establiment, per llei, d'un sòl o mínim legal de despesa social per habitant.
- Establiment de les suficients garanties jurisdiccionals per a l'efectiva tutela judicial dels drets socials.